

محمد نظام دوست تاملد

نخچه غریب خدیر

محمد نظام دوست تامند

سرشناسه: نظام دوست تامند، محمد، ۱۳۳۱ -

عنوان و نام پدیدآور: غنچه غریب خدیر/ محمد نظام دوست تامند.

شخصت نشر: تهران: فکر بکر، ۱۳۹۵.

مخصات ظاهری: ۵۰۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۶-۷۴-۲

وضعیت فهرست‌ریسی: فیا

یادداشت: مینامد

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، م اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ هـ.ق.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ج ۵۶: BP ۳۷۳۳۰۰۵۶

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱

شماره کتاب شناسی ملی: ۴۱۰۸۸۵۳

خرید اینترنتی این اثر در سایت: www.fekrebekr.ir

ناشر: فکر بکر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: بهار ۱۳۹۵

صفحه آرایي: فائزه دستگردی

طرح جلد: نفیسه شکرانی

لیتوگرافی و چاپ: واصف

قیمت (جلد گالینگور): ۲۵۰۰۰۰ ریال

قیمت (جلد شومیز): ۲۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۶-۷۴-۲

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف می باشد.

عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) : لَوْ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَى حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ .

پیامبر (ﷺ) فرمود: اگر همه ی مردم در دوستی علی بن ابی طالب گرد آمده بودند؛

خداوند متعال هرگز جهنم را نمی آفرید.

علی آیینۀ ی حق نما (نقل: مناقب خوارزمی، ص ۳۹)

فهرست

۱۰	 سپاس
۱۱	 آغاز
۲۹	 فصل اول: تولّد آسمانی - تولّد نبوی
۴۷	 فصل دوم: علی (علیه السلام) از بعثت تا هجرت
۶۹	 فصل سوم: علی (علیه السلام) در آرامش مدینه
۹۵	 فصل چهارم: علی (علیه السلام) پرچم دار پیامبر (ﷺ) در جنگ
۱۱۷	 فصل پنجم: علی (علیه السلام) از نگاه محمد (ﷺ) و قرآن
۱۴۷	 فصل ششم: غنچه ی غدیر غریب
۱۸۵	 فصل هفتم: علی (علیه السلام) در رحلت پیامبر و ماجرای سقیفه
۲۰۷	 فصل هشتم: علی (علیه السلام) از روزنه ی نگاه خلفا
۲۴۳	 فصل نهم: نیم نگاهی به خلافت سراسر رنج امام علی (علیه السلام)
۲۸۳	 فصل دهم: فضایل بی بدیل امام علی (علیه السلام)
۳۲۳	 فصل یازدهم: علی (علیه السلام) از نگاه دانشمندان غیر شیعه
۳۵۱	 فصل دوازدهم: علی (علیه السلام) از نگاه دانشمندان شیعه
۳۸۱	 فصل سیزدهم: نهج البلاغه، دریای علم امام علی (علیه السلام)
۴۲۹	 فصل چهاردهم: درکلاس درس علی (علیه السلام)
۴۷۱	 فصل پانزدهم: دل بافته ها
۵۰۰	 یاری رسان (منابع مورد استفاده)

«با علی» از «یا علی» یک نقطه کم دارد ولی

«با علی» بودن کجا و «یا علی» گفتن کجا؟

(۴)

آغاز

کیست این علی (علیه السلام)؟

این مظلومیت مجسم! که نه در زمان خود؛ بلکه در همه ی زمان ها و تا دامنۀ محشر، مظلومیت بر مظلوم بودنش گریه می کند، و غریبی به غریبتش ضجه می زند!

این کعبه فرزند کیست؟!

او که کعبه سینه چاب او و مهدان سرای مادر اوست!

او که بهای یک ضربت شمشیرش از عبادت همه ی ابنای بشر و جَنیان برتر است، و داستان فداکاری او در "لیلة المبیت" زبانزد همه ی همیشه ی انس و جن و فرشته است!

کیست این ساقی خُم خانه ی عسی؟!

او که بردوش محمد (ﷺ)، پا نهاده است؛ پست ها شکسته است؛ کشتی نجات امت است؛ قسیم بهشت و جهنم است؛ شیر خدا و، ساقی کوثر است؛ شست و خون رسول مکرّم است!

کیست این همسر جگر گوشه ی رسول (ﷺ)؟!

او که تنها، او کفو فاطمه است؛ عقد ازدواجش را خدا بست؛ است و جبرئیل امین خطبه خوان آن پاکیزه پیوند بوده است. این فقر ستیز، که خود، گرسنه رین است؛ اما انباش، انبار در گشوده ی گرسنگان، یتیمان و در راه ماندگان است! او که انگشتر پدشاهم، به گدا می دهد! (اهمیت این بخشش نه به لحاظ مادی آن است؛ بلکه خداوند به پاداش خلوص و پاکی نیت، تاج انما بر سر صاحب آن کرامت نهاده است.)

کیست این رستگار خون خضاب؟!

او که اسلام حیات خود را مدیون اوست؛ مسجد و محراب، از او جلوه گرفته است و هر صبح و شام بر تیغۀ شمشیرش بوسه می زند؛ امارِ یسمان به گردن، کشان کشان به مسجدش می برند؛ چنان که رِیسمان، تابیده ی عشق و شرمندۀ مظلومیت اوست!

او که خار در چشم و استخوان در گلو، با چاه نجوا می کند؛ چنان که خود می فرماید:
"فصبرت و فی العین قذی و فی الحلق شجی" (مانند کسی صبر کردم که گویی خار
 در چشمش خلیده و استخوان در گلویش گیر کرده است) تاریکی شب، یار رازهای اوست؛
 نخل های مدینه، مرثیه خوان غم ناله هایش و چاه های کوفه شنونده ی ناگفته هایش.
 چاه های کوفه را هم چون فقیران قسمتی ست

از نگاه مهربانش از دل دریایی اش (علیرضا قزوه)

کیست این آشنای غریب؟!

او که جو فاترین گل گلزار آفرینش است، اما در گلستان غدیر، هم چنان غنچه و غریب
 مانده است! او که تزیین وازترین اندیشه ها، در فهم "عین" نام خدا داده اش به وادی حیرت
 افتاده اند؛ و یاترین زبان ها در بیان فضیلت "لام" نام الهیش لال شده اند، و روانترین قلم ها
 در وصف "یای" بر آبی اش، سر ناتوانی بر کاغذ کوفته اند!

اینک آیا؛

این اولین مظلوم سمیت مظلوم کیست؟

می توان از او نوشت؟! می شود ز او سرود؟! ... غربتش را می توان ترسیم کرد؟!
 در هزاران صفحه، آیا می شود وصفش نمود؟! نه! ... هرگز! ...

علی در فهم انسان ها نمی گنجد! علی از صف بیرون است!

شخصیت علی (علیه السلام) تعریف نشدنی است!

جرج جرداق نویسنده و شاعر توانای مسیحی در کتاب پنج جلدی "الامام علی صوت
 العدالة الانسانیة" (با بیش از هزار و سیصد صفحه) به ناتی می رسد در معرفی شخصیت
 حضرت علی چنین اعتراف می کند: «من اعترف می کنم که در تجزیه و تحلیل عظمت و
 معرفی شخصیت علی بی ابی طالب همچنان مقصر هستم! یک رسیده هر اندازه هم
 کوشش نماید و زحمت بکشد، به هر مقدار که نیرومند باشد نمی تواند، تحقیق کاملی
 درباره ی شخصیت انسان عادی به عمل آورد تا چه رسد که این انسان علی بن ابی طالب
 باشد.» میخائیل نعیمه نویسنده ی دیگر مسیحی و شخصیت ادبی معاصر لبنانی نیز ناتوانی
 یک نویسنده را در حقیقت معرفی امام علی (علیه السلام) چنین باز می گوید: یک نویسنده و

۱. کمپانی، فضل الله/ علی کیست ص ۲۵۴

۲. امیری، ابراهیم/ صحیفه حوزه ص ۹ - نقل: امام علی صوت عدالت انسانی، جرداق/ ج ۱ ص ۷.

مورخ هر چند نابغه و هنرمند باشد هرگز نمی‌تواند، هر چند در هزاران صفحه، تصویر کاملی از شخصیت علی (علیه السلام) و محیط پرآشوب و فتنه‌انگیز او را ترسیم کند؛ زیرا آنچه این عنصر کامل و با کمال عرب، میان خود و خدایش انجام داده است؛ چیزی است که هیچ کس نشنیده و ندیده است. پس در این صورت هر چهره‌ای که از شخصیت او ترسیم کنیم؛ ناچار مبهم و نارسا و اندک خواهد بود.^۱

فؤاد فاروقی نویسنده اهل تستن در کتاب خود (علی از زبان عمر) می‌نویسد: کردار و پندار علی (علیه السلام) مسائلی نیست که بتوان چند صفحه یا چند صد صفحه درباره اش نوشت، و حق مطلب را ادا کرد. داوری‌های او بی نظیر است و اندرزهایش هیچ مشابه و هم سنگ و همتایی ندارد. آنچه علی (علیه السلام) به انجام می‌رسانید، ضمن آن که کاملاً با موازین اسلامی مطابق بود، تحیر و شگفتی مگاز، باعث می‌شد؛ زیرا "علی حقیقت جو و حقیقت یاب، هیچ علمی را انجام نمی‌داد مگر آن خبر امت و رضایت خداوند متعال موجود باشد. هنوز پس از گذشت قرن‌ها، نصایح علی (علیه السلام) سخت بر دل می‌نشیند؛ زیرا مرد خدا در حرف‌های خود، مسائل و مطالبی را عنوان کرده است که تنها از شخصیتی چون او انتظار می‌رود."^۲

عباس محمود عقاد نویسنده‌ی بزرگ اهل تبریز در مقدمه‌ی کتاب خود می‌نویسد:

بحث درباره‌ی روش امام (علیه السلام) یعنی کسی که مجاوز از هزار و سیصد سال است که میلیون‌ها نفوس در مورد او به بحث و تحقیق و مطالعه پرداخته‌اند، او را نمونه‌ی کامل و اعلای بشر دانسته و مثل اعلای فصاحت و بلاغت و تقوا و زهد و عاطفه و فطرت منحصر و انسان کامل شناخته‌اند، بسیار مشکل خواهد بود.^۳

شهید علامه مرتضی مطهری می‌گوید: شخصیت‌های خاطره‌انگیز و یکی ممل ساز، زیاد بر سر زبان‌ها می‌افتند. موضوع مشاجره‌ها و مجادله‌ها قرار می‌گیرند؛ بهشتی شعر و نقاشی و هنرهای دیگر واقع می‌شوند؛ قهرمان داستان‌ها و نوشته‌ها می‌گردند. این‌ها همه چیزهایی است که در مورد علی (علیه السلام) به حد اعلای وجود دارد، و او در این جهت بی رقیب یا بسیار کم رقیب است.

۱. الامام علی بن ابی طالب/ عبد الفتاح عبدالمقصد/ ج ۱ ص ۱۷

۲. فاروقی، فؤاد/ علی از زبان عمر/ ص ۷۱ و ۷۲

۳. عباس محمود عقاد/ شخصیت حضرت علی (ترجمه سید جعفر غضبان)/ ص ۱۵

محمد بن شهر آشوب مازندرانی که از اکابر علمای امامیه در قرن هفتم هجری است، هنگامی که کتاب معروف "مناقب" را تألیف کرد، هزار کتاب به نام مناقب که همه درباره ی علی (علیه السلام) نوشته شده بود، در کتاب خانه ی خویش داشت این یک نمونه می رساند که شخصیت والای مولا در طول تاریخ چقدر خاطرها را مشغول می داشته است! امتیاز اساسی علی (علیه السلام) و سایر مردانی که از پرتو حق روشن بوده اند؛ این است که علاوه بر مشغول داشتن خاطرها و سرگرم کردن اندیشه ها، به دل ها و روح ها، نور و حرارت و عشق و نشاط و ایمان و استحکام می بخشد.^۱

کیست این علی؟

به راستی این علی (علیه السلام) کیست که بزرگترین دانشمندان و نویسندگان در معرفی اش مانده اند، و در شاخته واقعه وجودش، لنگ اند و پای بر سنگ^۲؟

علی (علیه السلام) نابغه است؟ آری، نه! نابغه در یکی - دو رشته ی علمی نبوغ دارد. حاضر جواب نیست؛ مدت ها می اندیشد و تأمل می کند؛ بار ها شکست می خورد، و از ابراز قاطعانه و مستقیم کشف یا اختراع قانن علی خود هراس دارد؛ چه بسا یافته ها و گفته های او را، اندیشمندان پس از او کامل کرده باشند، دانسته اند!

علی (علیه السلام) فیلسوف است؟ آری، نه! فیلسوف به موضوعات خاصی توجه و آشنایی دارد. هرچه می گوید، در دوره های بعد، فیلسوفان به تدریج بر او خرده می گیرند، نظرش را کامل می کنند یا نظریه ی جدیدتری می دهند. فیلسوفان جاهل به گذشته و فرد گرا، به اطراف خود کم توجه اند، و در علم خود گرفتار! آن هم نه در عمل؛ بلکه در فکر!

به قول شهید مطهری: فیلسوف، شاگرد می سازد، نه پیرو.^۳

۱. مطهری، مرتضی/ جاذبه و دافعه علی ص ۸

۲. یادآوری: دانش آموختگان و پیروان مکتب همیشه یوبای علی (علیه السلام) و فرزندان والا قدرش، در همه رشته های علمی از شیمی، ریاضی و طب گرفته تا فلسفه، فقه تفسیر و دیگر علوم، جهاتیان را به حیرت افکنده و نبوغ خود را به اثبات رسانده اند. از این قبیله اند: جابرین حیان، ابوعلی سینا، زکریای رازی، کلینی، شیخ طوسی، طبرسی، شیخ بهائی، شیخ صدوق، شیخ مفید، علامه مجلسی، ملاصدرا میرزای شیرازی، صدر المتألهین، ملاهادی سبزواری، علامه امینی (صاحب الفدیر)، آیت الله بروجردی، حکیم، علامه طباطبائی، علامه مطهری، امام خمینی (ره) و صدها از این بزرگان که تاج افتخار دانش آموزی مکتب علی (علیه السلام) و اولادش را بر سر گذاشته و تا پای جان از تمامیت آن دفاع کرده اند، و این هم چنان ادامه دارد و تا قیامت خواهد داشت.

۳. شهید مطهری/ جاذبه و دافعه علی/ ص ۱۰

علی (علیه السلام)، حکیم است و دانشمند؟! آری، نه! حکیم، حکمتی محدود دارد. اگر در حکمت ذوقی سر رشته ای دارد در حکمت تجربی می لنگد! اگر از حکمت جدلی بهره ای برده است، در حکمت استدلالی پایی چوبین دارد! دانشمند نیز دانش کمی دارد و همه ی ترشش از آن است که مبدا از او سئوالی بپرسند، و او در جوابش بماند. در تاریخ دیده، شنیده و نوشته نشده است که دانشمندی به خود جرئت دهد و بگوید: هر چه می خواهید از من بپرسید!

علی (علیه السلام)، فایده است؟! آری، نه! فقیه در خم یکی از هزاران کوچه ی فقه پیش می رود و در کوچه های یک آیین و مذهب قدم بر می دارد، آن هم لنگ لنگان و دست به عصا! **علی (علیه السلام)، مفسر است؟! آری، نه!** مفسر از ده ها نوع نگاه به آیات قرآن، تنها نیم نگاهی به ظاهر و باطن آیات دارد. از بطن و درون مایه ی کامل آیات بی اطلاع است، و از تفسیر و توجیه اندک و نارسای خود شرمه می آرد!

علی (علیه السلام)، معلم است؟! آری، نه! معلم، دانش اندک خود را به گروهی خاص و در محیطی محدود، آموزش می دهد و تنها در صبح زندگی زود گذر خود، اثر گذار است، اما پس از مرگ چه بسا بی اثر یا کم اثر می شود.

علی (علیه السلام)، عارف است؟! آری، نه! عارف در بند خود است، و مریدانی که پرورده است. چه بسیار عارفانی که از اجتماع بریده و به خانقاه و دیر و کُنشَت پنا برده اند! و با جمع مریدان به بی راهه رفته و از وادی کفر سر برآورده اند! به گفته ی شهید مطهری،

"مشایخ عرفان، ارباب تسلیم می سازند، نه مؤمن مجاهد فعال."

علی (علیه السلام)، طبیب است؟! آری، نه! طبیب تنها در بیماری های جسم یا نه های اندکی دارد. درمانش مقطعی و رو بنایی است و جهت مداوای بیماران، مزد می طبیب.

علی (علیه السلام)، خطیب است؟! آری، نه! خطیب به تأثیر آوایی و زینت کلام خود، بیش از معنی توجه دارد. کلمات را با زحمت کنار هم می چیند. کلماتی که از نظر لفظ، ممکن است ارتباط و تناسب لازم را داشته باشد اما از جهت معنی، ارتباط و هماهنگی منطقی ندارد.

عبّاس محمود عقیاد می گوید: آنها که پیش از امام (علیه السلام) به فن خطابه، آشنا بودند، بیانات

خود را به قصد تبلیغ انشا می کردند؛ نه به قصد انشا، و منظورشان بیان مقصود بود و توجهی به حسن تعبیر و بلاغت نداشتند.^۱

علی (علیه السلام)، قاضی است؟! آری، نه! قاضی از فلسفه‌ی حکمی که صادر می کند، آگاهی کامل ندارد. مقام و موقعیت، سفارش این و آن رنگ و قومیت، زشتی و زیبایی، فقر یا ثروت، متهم، چه بسا در قاضی، حب و بغض ایجاد کرده و ممکن است رأیش را تحت تأثیر قرار بدهد.

علی (علیه السلام)، پهلوان است؟! آری، نه! هیچ پهلوانی شکست ناپذیر نبوده است. اگر بر حریفان غلبه کرده چه بسا مصائب روزگار پشتش را به خاک رسانده است. علاوه براین، موثرترین بهران را شیطان نفس شکست داده و به اسارت خود درآورده است.

علی (علیه السلام)، حاکم دار و حاکم است؟! آری، نه! بیشتر زمام داران درد بوده اند تا درمان! هم ستمگر بر دشمنان و هم پشته‌انه‌ی ستمگران! اینان نه تنها غم نداری فقیران را نخورده‌اند؛ بلکه بر گردنشان سوار شده، بیشتر بن ستم‌ها را بر آنان روا داشته‌اند! فرعون وار همه چیز را برای خود خواسته و مردم را برده و ندهی خود دانسته اند. و به گفته شهید بزرگوار استاد مطهری، رهبران اجتماعی پیروان و معتاب می سازند نه انسان‌های مهذب!^۲

علی (علیه السلام) کیست؟

عباس محمود عقاد نویسنده‌ی مصری اما به سخن می نویسد: **علی (علیه السلام)** کسی است که در عالم تصوف و شریعت و اخلاق، صاحب رأ و عقیده بوده و آن افکار عالی را در تمدن اسلام گنجانیده است. **علی (علیه السلام)** شایسته‌تر و لایق‌تر از خلفاء قبل از خود بوده و در شمار حکما و فلاسفه محسوب می گردد. **علی (علیه السلام)** در هوش و ذکاوت و نظیر است. ذکاوت او بیشتر شبیه علمای محقق و متتبع بوده تا ذکاوت مردان سیاسی، و ذری ادبی و ذوق فنی او کم از هوش و ذکاوت او نبوده، بلکه سرآمد اقران بوده؛ زیرا **علی (علیه السلام)** مردی ادیب و بلیغ و فصیح بوده و به رویه‌ای او در فنون ادب و بلاغت، همه‌ی ادبا و بلغا اقتدا کرده اند، و ذوق او مطبوع و مورد ستایش همه‌ی صاحبان ذوق گردیده است؛ اگر چه سال‌های درازی با او فاصله داشته‌اند! پس اوست حکیم و ادیب و خطیب برجسته که ادب عربیت فصیح را بنا

۱. عباس محمود عقاد / شخصیت حضرت علی (ترجمه سید جعفر غضبان) / ص ۲۳۲ (با تلخیص)

۲. مطهری، مرتضی / جاذبه و دافعه علی (ص ۱۰)

نهاده است.^۱

علی (علیه السلام) نابغه است.

علی (علیه السلام) در همه ی علوم، نابغه است، چنان که بزرگترین نوایغ، کوچکترین شاگرد اویند. مسائل مشکل را به سرعت جواب می داد و معانی بزرگ را در قالب کلمات کوتاه بیان می کرد. در علوم گوناگون، از ریاضی گرفته تا قوانین طبیعی، حاضر جواب بود و هر سوالی را با کمترین درنگ، پاسخ می داد، تا آنجا که عمر بن خطاب گفت: "

یاعلی (علیه السلام) ترقب من از این نیست که بر تمام مسائل علمی، قضایی و فقهی احاطه داری؛ بلکه از این است که هرگونه سؤال مشکلی را در هر موردی که باشد، بلافاصله، فوری و بدون اندیشه و تأمل جواب می دهی! حضرت فرمود: ای عمر! این دست من چند انگشت دارد؟ عرض کرد: این واضح است، علوم است و احتیاجی به اندیشه و تفکر ندارد.

علی (علیه السلام) فرمود: کلیه ی احوال در نظر من، مانند پنج انگشت است در نظر تو!

عباس محمود عقّاد نویسند بزرگ سنی می گوید:

علی (علیه السلام) فوق العاده باهوش و با ذکاوت بود، مشکلات ریاضی را به آسانی و زودی حل می نمود و مطابق اصول آن زمان، معماهای حسابی را روشن می کرد.^۲

علی (علیه السلام) فیلسوف است.

فیلسوفی که در همه ی شعبه های فلسفه، از نقلی گرفته تا عقلی و از نظری تا عملی، حرف آخر را زده است. خطبه های آن حضرت پر از حقایق فلسفی است، چنان که دانشمندان و فلاسفه ی بزرگ هم چون "صدر المتألهین و دیگران، استفاده های فراوانی از آن برده اند. علی (علیه السلام) اولین کسی است در اسلام که درباره ی فلسفه الهی اندیشیده و به سبب استدلال آزاد و برهان منطقی، سخن گفته است. حضرت، چنان درباره ی مبدأ و معاد سخن می گوید و راز و رمز آن را بیان می کند که گویی آن را با چشم دیده است؛ البته علی (علیه السلام) با چشم تیز بین دل و دور بین علم لدنی، گوشه گوشه ی عالم ممکنات را دیده و سطر سطر کتاب آفرینش را خوانده است!

۱. عباس محمود عقّاد / شخصیت حضرت علی / ص ۱۱ و ۱۲

۲. کمپانی، فضل الله / علی کیست؟ / ص ۲۴۴، ۲۳۴

۳. عباس محمود عقّاد / شخصیت حضرت علی / ص ۲۳۰